

(емоційна сторона емпатії). Емпатія – це здатність педагога ідентифікувати (ототожнювати) себе з учнем, стати на його позицію, поділяти його інтереси й турботи, радощі й смуток, бачити очима учня хвилюючі його проблеми, його взаємини з іншими учнями [6]. Здатність педагога стати на точку зору іншої людини (учня) знаходить своє відображення в таких його характеристиках, як доброзичливість та повага до дітей, чуйність і турбота, інтерес до їх життя, вірність своїм обіцянкам, спостережливість, чутливість, емоційне сприймання й розуміння, тактовність, уміння зважати на думку учнів. Ще однією важливою якістю педагога має стати високорозвинена здатність «володіти собою». Цю якість варто назвати емоційною стійкістю, яка виявляється в тому, наскільки терплячим і наполегливим є педагог під час здійснення своїх задумів, наскільки характерні для нього витримка й самовладання навіть у найнесприятливіших ситуаціях (стресових), наскільки він вміє тримати себе в руках в умовах негативних емоційних впливів з боку інших людей [6]. Справа, проте, полягає в тому, що в професійно-педагогічній діяльності емоційна стійкість стає тією необхідною якістю, без якої неможливе успішне здійснення педагогом своїх функцій. Тому вона свідомо формується педагогом як умова підвищення ефективності його дій.

Отже, моральна культура є одним із найголовніших компонентів життя особистості, який виявляється у сукупності принципів, норм, правил, що регулюють її дії в усіх сферах діяльності. Моральна культура педагога як основа формування його морально-регулятивної сфери передбачає єдність культури почуттів, мислення, поведінки. Вона спонукає до збереження, розподілу і примноження духовних цінностей передусім в освітній сфері, а також в усьому соціальному просторі. Саме завдяки формуванню моральної культури перебудовується сама людська особистість, відповідно до моральних цінностей, які віддзеркалюють суспільні відносини, правила та норми поведінки. Виходячи з актуальності окресленої проблеми перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у поглибленому вивченні структури моральної свідомості особистості педагога.

Література

1. Бех І. Д. Виховний процес з глибинним психозануренням як інноваційний задум // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – К. : «Педагогічна преса», 2007. – 159 с.
2. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посібник / Г. П. Васянович. – К.: Академвидав, 2011. – 256 с.
3. Донцов А. В. Моральна культура вчителя. Монографія / А. В. Донцов. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 240 с.
4. Капітан О. Н. Поняття «моральна культура»: зміст та сутність дефініції // Вісник ЛДУ БЖД №14, 2016. – С. 223–229.
5. Петляєва В. В. Моральна культура в системі підготовки вчителя іноземних мов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/4999/1/Petliayeva.pdf>
6. Шумейкіна А. В. Психологічні особливості діяльності викладача. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>

УДК 159.923

Ткачук Л. В.

ДО ВЕРШИНИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ЧЕРЕЗ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Постановка проблеми. Сучасний стан психолого-педагогічної літератури визначається наявністю значної кількості понять, які характеризують певний рівень

розвитку і професійного становлення особистості фахівця, серед яких провідне місце займає поняття «професійна компетентність». Визнання виключної ролі професійного самовдосконалення вчителя для досягнення ним вершин професіоналізму обумовлює значне посилення уваги дослідників до даного феномену та актуалізує потребу його наукової інтерпретації. Розглядаючи в контексті питань безперервної освіти, професійно-педагогічне самовдосконалення осмислюється як інтегративний процес, що охоплює різноманітні види самотворчої активності педагога в процесі професіоналізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема педагогічної компетентності цікавила багатьох науковців: В. Байденко, Н. Бібік, Є. Бондаревської, А. Вербицького, В. Гузеєва, І. Зимньої, М. Кларіна, В. Краєвського, А. Маркової, Л. Петровської, О. Пометун, Дж. Равена, О. Савченко, В. Серікова, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, Л. Сохань, Е. Тоффлера, П. Худомінського, А. Хуторського, О.Цокур, І. Якиманської та інших.

Самовдосконалення як один із факторів розвитку особистості розглядалося корифеями педагогіки та психології Б. Ананьєвим, Л. Виготським, О. Леонтьєвим, А. Макаренком, С. Рубінштейном, В. Сухомлинським, К. Ушинським. Останні дисертаційні дослідження (Л. Сущенко, І. Склярєнко, О. Прокопова, Т. Шестакова) присвячені вивченню різних аспектів професійного самовдосконалення вчителя. Ми ж хочемо зупинитись на проблемі розвитку особистості педагога як активного суб'єкта, що усвідомлює особистісне самовдосконалення як багатовимірний процес, який є важливим аспектом на шляху до вершини професійної компетентності. Відповідно, мета даної статті полягає у тому, щоб провести аналіз змісту категорій «професійна компетентність» та «самовдосконалення»; виділити інтегративні складові самовдосконалення як сукупності процесів самотворчої активності педагога на шляху професійного зростання до вищих сходинок майстерності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «професійна компетентність» є досить багатограним. Зважаючи на це, та враховуючи те, що внутрішньою умовою розвитку особистості є постійна «незавершеність» як характерна генетична риса, як потенційна можливість до безмежного розвитку [9], однією з умов успішного розвитку особистості вчителя ми вбачаємо у вихованні іще в стінах ВНЗ прагнення до постійного особистісного самовдосконалення протягом усієї педагогічної діяльності.

«Самовдосконалення – удосконалення самого себе (фізичне, моральне і т. ін.), своєї фахової майстерності тощо» [Вікіпедія]. Самовдосконалення є найважливішим шляхом формування себе не лише як професіонала, а і особистості, воно виявляється у прагненні наблизитися до певного ідеалу, довести розвиток своєї особистості до образу ідеального «Я» з метою набуття рис і якостей, оволодіння тими видами діяльності, якими вона поки що не володіє.

Як складний багатоаспектний феномен, самовдосконалення педагога розкривається через сукупність *змістових компонентів*, основними серед яких, на нашу думку, є *самоосвіта* як важливий чинник професійного зростання вчителя – це цілеспрямована систематична пізнавальна діяльність, керована самою особистістю, що служить для вдосконалення її освіти, вона є безперервним продовженням загальної та професійної освіти, завдяки чому актуалізуються і розширюються знання. Д. Рон – відомий філософ бізнесу, який розробляв стратегії діяльності Coca-Cola, I. В. М., Хегох і був особистим бізнес - тренером Б. Гейтса любив повторювати, що формальна освіта допоможе вижити, а *самоосвіта приведе до успіху*. Позначаючи самоосвіту як індивідуальну траєкторію професійного зростання, хочемо виокремити

такі її кроки: не знаю, не використовую > знаю, не використовую > прагну опанувати > знаю, використовую > знаю, використовую, ділюся досвідом.

Другим компонентом є *самовиховання* як активна цілеспрямована діяльність педагога по формуванню і розвитку у себе позитивних і усуненню негативних якостей. У процесі професійного самовиховання вчитель має відчутти свободу самовираження - набуття власного "голосу", "почерку", лише тоді педагог може спрямувати свої творчі сили на пошук нових шляхів навчання і виховання учнів, зуміє керувати власним розвитком, що є неодмінною умовою досягнення професіоналізму.

Третій компонент - *самореалізація* як актуалізація сутнісних сил і потенцій педагога. Самоактуалізація (від лат. actualis - дійсний, справжній) - прагнення людини до якомога повнішого виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей [8]. Це розуміння повністю відповідає контексту думок С. Л. Рубінштейна про те, що саморозвиток і самовиховання особистості полягають не в якійсь ізольованій медитативній "роботі над собою", а в активній реальній зовнішній діяльності [5]. Також поділяємо думку А. Деркача, який зазначає, що саморозвиток особистості – це «свідомий процес самовдосконалення з метою ефективної самореалізації на основі внутрішніх значущих прагнень і зовнішніх впливів» [3].

Висновки. Отже, професійна компетентність – це базова характеристика діяльності фахівця, і уже у ВНЗ перед майбутнім педагогом має ставитися завдання, щоб практична діяльність була спрямована на проектування та творче здійснення професійного життя, а професійне становлення педагога як професіонала - це процес наближення до ідеалу, вершин професіоналізму, творчої самореалізації.

Проблема професійного самовдосконалення є складним багатовимірним феноменом, що лежить в основі професійного зростання педагога та розуміється нами як постійний, осмислений, цілеспрямований, самодетермінований, прогресивний рух від Я-реального до Я-ідеального, який здійснюється у формі професійного самовиховання, самоосвіти та самоактуалізації педагога.

Упродовж цього шляху педагог змушений приймати самостійні рішення, проявляти творчість, ініціативу, планувати свої дії, прогнозувати їх майбутній результат, аналізувати, здійснювати корекційні заходи. Але надзвичайно важливо, щоб спеціаліст - педагог опинився на своїй вершині, зайняв своє місце у житті, де його майстерність буде проявлятися. Створення та впровадження різних способів психологічного стимулювання процесу самовдосконалення педагогів є перспективним напрямом подальшої наукової розробки досліджуваної проблеми.

Література

1. Бех І. Д. Особистісно орієнтований підхід: Теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – Кн. 1. – 280 с.
2. Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін.; [під ред. О. В. Овчарук]. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: [монографія]. – К. : К. І. С., 2004. – 112 с.
3. Воротеляк А. Самоактуалізація та самореалізація особистості в гуманістичній психології / А. Воротеляк // Психолог. – 2007. – № 41. – С. 12–19.
4. Герасимова О. І. Самоосвітня компетентність студентів як складова професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. // Матеріали конференції [Ел. ресурс]. -Режим доступу <http://www.psyh.kiev.ua>
5. Костенко М. А. Педагогічні умови професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2004. – 20 с.

6. Мачинська Н. І. Психологічна компетентність - необхідна складова професійної компетентності майбутнього фахівця. / Інженерні та освітні технології в електротехнічних і комп'ютерних системах. – № 1(1). – 2013[Ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://eetecs.kdu.edu.ua>
7. Селевко Г. К. Технологии развивающего образования / Г. К. Селевко. М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 192 с.
8. Словник іншомовних слів / [уклад. С. Морозов, Л. И. Шкарапута]. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с.
9. Уйсімбаєва Н. В. Особистісне самовдосконалення як форма усвідомленого саморозвитку майбутнього вчителя. [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/2-mizhnarodna-internet-konferentsiya-2014/section-3/1266>
-

УДК 37.034

Фасолько Т. С.

НАСТУПНІСТЬ У ВИХОВАННІ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Проблема наступності між дошкільною та початковою ланками освіти завжди була однією із найбільш актуальних. У сучасних умовах, коли межі між закінченням дошкільного дитинства та початком навчання в школі стають все більш невизначеними, коли запроваджується обов'язкова передшкільна підготовка дітей п'ятирічного віку, все більшого значення набуває наступність у педагогічних впливах на дитину, яка у досить короткий проміжок часу зазнає значних змін у зовнішніх проявах соціальної ситуації розвитку. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні важливого значення надає формуванню різних аспектів готовності дитини до навчання в школі. Компетентнісний підхід, який є визначальним у сучасній дошкільній освіті, передбачає формування у дошкільника цілого ряду компетенцій, покликаних забезпечити йому успішну адаптацію до умов шкільного навчання у різних її проявах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічній науці останніх років виконано чимало робіт, присвячених висвітленню проблем становлення особистості, формування ціннісних орієнтацій, механізмів розвитку самосвідомості на ранніх етапах онтогенезу (Н. Басюк, І. Бех, А. Богуш, О. Кононко, В. Кузьменко, С. Кулачківська, С. Ладивір, Т. Піроженко, Т. Поніманська та ін.). Науковці звертають увагу на необхідність максимального використання виховних можливостей ранніх періодів життя у формуванні основ особистості. Однак, проблема формування моральної поведінки, як показують результати нашого дослідження, є досить складною з огляду на зміст її мотиваційних засад. Водночас, моральність є домірною характеристикою дитини дошкільного та молодшого шкільного віку та вимогам сучасного суспільства, виступає показником соціальної компетентності дитини.

На сьогодні хоча дана категорія і декларується як базова якість особистості вже у дошкільному віці, проте конкретних рекомендацій щодо її формування немає ні стосовно дошкільного, ні молодшого шкільного віку. Тому цей аспект виховання та розвитку залишається поза увагою педагогів-практиків.

Метою нашого повідомлення є обґрунтування необхідності оптимального використання дорослими можливостей ранніх періодів життя у формуванні моральної поведінки; відзначення необхідності забезпечення наступності перших ланок освіти у формуванні особистості дитини.